

dolog. Isten az, ami az élet. Jól van hát: élj, keresd Istent, mert nála nélkül életed nem lesz.“

Tolsztoj hosszas töprengés, vívódás után megtalálta Istenét, s ezzel együtt megtalálta életét. Mint ahogy a reggeli ködös szürkéségből a felkelő nap sugarainak fényében kibomlik a láthatár, úgy születik meg lelkében a nagy felismerés: Isten nélkül az út sehova sem vezet, Isten nélkül élni nem lehet.

Előbb-utóbb minden ember szembetalálja magát a gondolattal, hogy tisztázza viszonyát Istennel.

A természet minden szépsége, a napnak ragyogása ki nem elégít, mert lekednek más szépség és világosság is kell. Mindent bírhat az földön: hírt, nevet, dicsőséget, gazdagságot, de ha elveszítetted Istened, mégis szegény vagy. A föld minden kincse, a test minden élvezete lelket ki nem elégíti; mert van benned valami, ami kielégülést nem talál, ami Isten után sir, epekedik, szomjazik.

„Mint a növény a földön, úgy nyugszik az ember Isten kebelén, kifogyhatatlan kút táplálja életét.“ (Emerson) Ha eldugulnak és megszakadnak azok az erek, melyek e kifogyhatatlan kúttal összekötnek minket, kopár sivatag lesz életünk. Az élet csak így nő egészsé, az ember csak úgy lesz egész emberré bennünk, ha rátalálunk Istenre, ha egész életünket áthatja, betölti az a boldogító tudat, hogy veled, általa és benne élünk. Amen.

A HŰSÉG KÖTÉSÉBEN, SZENVEDÉSEK SZORÍTÁSÁBAN

Dán 6.10

„Nincs nagyobb kín, mintha az ember elveszíti hazája földjét“ — vallja Euripidész. E mondás keserű igazságát tapasztalta meg a fogságba esett Dániel rabságba hurcolt társaival.

Salamon temploma romokban hever, Jeruzsálem körül a falakat földig rombolta az ellenség; olyan a város, mint egy kitakart, védtelen emberi test. Az otthon maradtak a fogságba hurcoltakat, a foglyok otthoni szeretteiket, elveszített szabadságukat siratták. Olyanok Dánielék, mint kitépett fiatal fák, amelyeknek gyökerei a földbe szakadtak.

A foglyokat osztályozzák; az előkelő származású, eszes ifjakat, akikben „semmi fogyatkozás nincsen“, kiválasztják, hogy a királynak szolgáljanak, a többi pedig kétkézi kemény munkára fogják. A kiválasztottak a király ételét és italát kapják. E megkülönböztetés fejében azt várják tőlük, hogy felejtsek el múltjukat, a hazafutó utat, felejtsek el Istenüket.

Nabukodonozor, a mindenkitől rettegett király álmot lát, melyet az udvarában levő bölcsek nem tudnak megfejteni. Az ókori ember hitt abban, hogy az álomban az istenek kijelentik akaratukat, hogy az álomban rejtélyes formában megjelennek a jövő eseményei. Az álmofejtőknek minden ókori népnél nagy tekintélyük volt. Bizton számíthatott a

király kegyére az, aki álmait meg tudta fejteni. Azt a király magához emelte, vagyonnal, hatalommal, ranggal ajándékozta meg. Az történt Jó-zseffel és most ez történik Dániellel is. Csak az nagyobb kín a szülőháza melegéből való kiszakadásnál, ha valakitől azt kívánják, tagadja meg múltját. Dánieléktől ezt kívánták.

A köpenyegforgató, a csak hasznot leső ember számára ez nem jelent gondot, mert számára a jelszó: „ahol jól megy dolgom, ott a hazám“. Az önmaga identitásához féltőn ragaszkodó ember azonban lélekemésztés és önmaga elvesztése nélkül ezt nem tudja megtenni. A nehéz élethelyzetek hamar megmutatják az ember jellemét; a gyengék engednek, az erősek inkább eltörnek.

A dűsan rakott asztalok, a hatalom, a magas cím mintha azt mondták volna Dánielnek: felejtsd el értünk a hazavezető ösvényt; másfelől az otthoniak, fogolytársai esdeklő hangját hallotta: ne hagyj el minket. Megszólal benne egy halk, csendes hang, atyái Istenének hangja: ne hagyj el engem. E lélekemésztés rettenetes voltát csak akkor értjük meg, ha tudjuk, hogy a világon talán egyetlen nemzet sem ragaszkodott úgy hagyományaihoz, múltjához, Istenéhez, mint a bibliai zsidó nép.

A történelem folyamán nemegyszer elveszítette szabadságát s a földet, ahol született, de a múlthoz való szívós ragaszkodás s a vallás megtartó ereje átmentette a nehéz időkön. Aki elszakítja a kötést önmaga és a szülőföld között, az a világbaszórt árvaság sorsára juttatja magát — ez a megállapítás fokozottan érvényes a múltját megtagadó zsidóra, aki ezzel lelki hajótörötté, lelki száműzötté válik.

Nabukodonozor arany szobrot készíttetett magáról, s a birodalom minden lakójának megparancsolta, hogy előtte leboruljon és azt imádjá. Ha Dániel eddig elrejtette lelkét, most döntenie kell: vagy leborul az arany állókép előtt és elhagyja atyáinak Istenét, vagy megtagadja a parancs teljesítését s ezzel magára vonja a király haragját.

Dániel nem habozik, kinyitja az ablakot, Jeruzsálem felé fordul lelkének minden sóvárgásával és reménységével: „térdeire esék, könyörge és dicséretet tőn az ő Istene előtt“. A múltjához való ragaszkodás erősebb volt nála, mint az érvényesülés csábítása. Büntetésül az oroszlánok verembe dobják, ami a büntetések között az egyik legszörnyűbbnek számított.

Verdi a zsidó foglyok szenvedését, szabadság utáni vágyát énekli meg a Nabuccoban. Az opera minden hangján átüt a szenvedés tüze. Ez a zenemű Verdiben a „gályarabság“ éveiben — így nevezte életének legnehezebb szakaszát — fogan meg. Hogy megértsük a zenéből felénk sugárzó szenvedést, tudnunk kell azt, hogy megírása előtt a zeneszerző elveszítette kislányát, kisfiát és feleségét, családját, mindazokat, akikért érdemes volt élnie. Egyedül maradt gyászában, szenvedéseiben. A reá zúduló sorscsapásokban született meg benne a gondolat: operát ír a zsidó foglyok szenvedéseiről. A bibliai légkör drámai lehetőséget kínált, hogy kiöntse szenvedő lelkét. A szenvedésben fogant a Nabucco, s tulajdonképpen ez az első nagy operája, amely, ahogy ő mondta, kiemelte őt a „semmiből“, s amellyel meghódította a közönség szívét. Bár minden hangján átüt szenvedése, mégis kihallható belőle a reménység hangja. Van valami megrendítő s mégis felemelő, amikor a súlyos köveket cipelő foglyok Jeruzsálem felé fordulva éneklik: „szállj gondolat arany-szárnyakon“, mely üzenet haza, hogy nem szakították el a hűség kötését. A foglyok éneke és Dániel példája is azt mutatja, hogy amíg az ember lélekben nem törik meg, addig leavözhetetlen.

Az élet nem egyszer szolgál olyan helyzetekkel, amikor hűnek maradni önmagunkhoz, eseményeinkhez annyit jelent, mint szenvedni. Sokszor kifakadunk, zúgolódunk a nekünk jutott szenvedésért, nem akarjuk befogadni, beépíteni életünkbe. Szeretnénk kivágni életünkéből, szeretnénk menekülni előle, de nem lehet. Az ember lelki tartását, jellemét a szenvedések próbálják meg. Dosztojevskij szenvedéseit az Istenhez vezető lépcsőfokoknak tekintette, s áldotta értük az Istent. A szenvedések, megpróbáltatások között a hűség próbáját csak a jellemben, lélekben erős tartású emberek állják ki, mint a hű Dániel.

Olvasmányaim során kiírtam egy idézetet a szerző neve nélkül: „ha a szemek nem ismerik a könnyet, a szív sem ismeri a szivárványt“. A szenvedés kalapács és véső Isten kezében, amellyel megsebzí a testet, de diadalra segíti a lelket. Ezt vallja Babits Mihály is a Pszichoanalízis christiana c. versében: „Ki farag valaha bennünket egésze, / ha nincs kemény vésőnk, hogy magunkat vésse, / ha nincs kalapácsunk szüntelenül dülő, / legfájóbb mélyünkbe belefúró fúró? / Szennvedni annyi, mint diadalt aratni: / oh hány éles vasnak kell rajtunk faragni, / míg méltók nem leszünk, hogy az ég királya / beállítson majdan szobros csarnokába.“

Fogadd el a szenvedést azzal az elhatározással, hogy szorításukban is hű maradsz önmagadhoz, eszményeidhez, a múltból hozzád érő ösvényhez, Istenhez. Ámen.

ELFUTÓ ALKALMAK

Lk 19,5

Életünk egyik jellemzője a sietés, a rohanás. A géplelkű huszadik század embere — aki az eszére hallgat, s a szívét oly sokszor letagadja — szeretne mindenhová elérni, s mégis nem egyszer szomorúan kell tapasztalnia, hogy éppen oda érkezik későn, ahová időben el kellett volna érnie.

Már késő, szoktuk nyugtázni, amikor szavainkkal és cselekedeteinkkel valahonnan elkésünk. Már késő, a legtöbbször öngazolásként, mentegözésként, kihívásként szoktuk használni ezt a két szót. Így szoktuk igazolni magunkat lelkiismeretünk ítélőszéke előtt, így szoktuk kibújni a minket terhelő felelősség alól. Nem szeretjük, nem akarjuk olyan hangsúllyal kimondani, hogy vádló bírökként a fülünkbe súgják: már késő, mert elkéstél a szeretetteddel, a hűségeddel, ajkadra száradtak a szavak, kezvedbe szorult az ölelés.

Lukács evangéliumában (17,24) Jézus a felvillanó villámláshoz hasonlítja magát: „Miként a felvillanó villámlás az ég aljától az ég aljáig fénylik: úgy lesz az embernek Fia is“. Ennél találóbb hasonlatot önmagáról nem is mondhatott volna. Valóban villámlás volt, amely áthatított korának sötét éjszakáján, de fényes nyoma ott maradt az emberiség